

«AD FONTES»

або оновлення українського літературного канону

(рецензія на книгу: Ткачук М. Романтичний дискурс

Левка Боровиковського : літ. портр. / Микола Ткачук. – Тернопіль: Збруч, 2015. – 266 с.)

Заклик «Ad fontes» завжди звернений насамперед до мислителів, які віднаходять скарби мудрості і щедро діляться ними. Він тим більше актуальний для дослідників, що цікавляться витокami українського красного письменства, доробком літераторів – творців феномену нової української літератури у першій третині XIX століття. Чимало письменників тієї епохи довгі роки були призабутими постатями і залишалися на маргінесі літературознавства. Вивчення їхньої творчої спадщини, включення її до наукового дискурсу – завдання необхідне і шляхетне. Без осягнення закономірностей розвитку літературного процесу в усій його повноті і цілісності не можлива культурна комунікація епох і традицій. Діалог «крізь століття» з української літературною традицією відбувся завдяки зусиллям відомого літературознавця Миколи Ткачука.

Монографія Миколи Ткачука «Романтичний дискурс Левка Боровиковського» втілює літературознавчі інтереси автора і логічно продовжує його роботу у науковій царині. У 1991 році літературознавець видав навчальний посібник «Стиль балад Левка Боровиковського», а 2000 року вийшла його монографія «Поетика балад Левка Боровиковського». Рецензована нами робота є актуальною, оскільки українське літературознавство, на жаль, обминало увагою творчість видатного поета-романтика.

Наукова праця дослідника є належним чином структурованою: у перших трьох розділах автор визначає шляхи розвитку українського романтизму, а у наступних шести – окреслює життєвий шлях поета й аналізує безпосередньо творчість письменника.

Логічним здається те, що у вступі зроблено огляд літературознавчих статей, присвячених різним аспектам творчості Левка Боровиковського. У розділі «Романтична конституента української літератури 20-60-х років XIX століття» проаналізовано український романтизм у контексті загальноєвропейських романтичних (філософських, політичних, ідеологічних) віянь. Крім того, автор переконливо доводить, що філософським підґрунтям українського романтизму був кордоцентризм, вітчизняна «філософія серця».

Дослідник визначає романтизм як літературний напрям, структуру якого складають чотири стильові течії: фольклорно-побутова, фольклорно-історична, громадянська, психологічно-особистісна. У роботі названо основних представників цих течій, визначено стильові доміанти кожної. Автор принагідно згадує, що в українській літературі існував ще інваріант гротескно-фантастичної (гофманівської) течії, проте обмежується її стислою характеристикою. Імпонує думка літературознавця про перспективи дослідження романтичного напрямку в українській літературі: «Ці течії

складають ядро структури романтичного напрямку в українському письменстві, але не вичерпують його (потрібні нові узагальнення й дослідження)» (с. 34).

У наступному розділі «Школи в українському романтизмі» літературознавець стисло характеризує діяльність чотирьох романтичних шкіл. Окрім традиційних шкіл (Харківської, Київської і «Руської трійці»), виділено ще Петербурзьку. На думку автора, її сформували українські культурні діячі, які гуртувалися навколо часопису «Основа».

Доля і творчість письменника взаємозумовлені, що підтверджує автор у підрозділі «Життєвий шлях Левка Боровиковського». Дослідник захоплює читачів розповіддю про родовід і сім'ю письменника, особливості його характеру. Простежено першоджерела світосприйняття письменника, який формувався під впливом обдарованої родини, небайдужих до рідного слова вчителів Полтавської гімназії, П. Гулака-Артемовського, тодішнього ректора Харківського університету.

Микола Ткачук сприймає твори Л. Боровиковського як ключ до розуміння ідейно-естетичних пошуків письменника і духовних запитів епохи. Позитивним є те, що творчість письменника проаналізовано в контексті романтичної літературної парадигми, визначено естетичні координати художнього світогляду автора, його ціннісні орієнтири в художній царині. У центрі уваги автора монографії – різножанрова творчість письменника. У підрозділі «Байкарська спадщина поета» визначено жанрові модифікації байки Л. Боровиковського. Обґрунтовано є думка дослідника, що байка-приказка поета має жанрові ознаки епіграми, анекдоту, гуморески.

Дослідник визнає Л. Боровиковського новатором, який утвердив жанр романтичної балади в українській літературі. Літературознавець докладно і вичерпно проаналізував його балади, яким присвятив два великі розділи своєї роботи – «Жанрові прикмети балади» і «Поетика романтичних балад Левка Боровиковського». Для характеристики естетичної концепції світу поета здійснено компаративний аналіз: твори Л. Боровиковського порівняно з баладами А. Міцкевича та В. Жуковського.

Автор монографії переконливо довів, що поет у баладах «Молодиця», «Чарівниця», «Маруся» художньо засвоїв здобутки народної поезії і трансформував баладу відповідно до свого ідейного задуму. Стверджується, що у багатьох творах переплітаються романтичні та фольклорні елементи поетики.

У роботі проаналізовано як способи художнього моделювання дійсності поетом, так і концепцію героя Л. Боровиковського. Слушною є думка дослідника, що романтичні персонажі Л. Боровиковського («поет-пророк», «шукач долі» тощо) близькі до байронічного типу героя.

Висновки монографії є логічними і переконливими. М.Ткачук стверджує, що «Боровиковський мав великий вплив на творчість наступного покоління митців» (с. 252). Досягнення письменника у жанрі романтичної балади продовжили Т. Шевченко, С. Руданський, Ю. Федькович, Х. Алчевська та інші. Таким чином, дослідником окреслені перспективи подальшого дослідження балади.

У монографії є окремі технічні недоліки, друкарські помилки, проте вони не знецінюють загальний високий рівень наукової праці.

Наприкінці хотілося б сказати про сучасну й обґрунтовану методологію дослідника: застосовано компаративний метод, наратологічний аналіз, здобутки рецептивної естетики, проаналізовано інтертекстуальне поле художніх творів письменника.

Монографія Миколи Ткачука відзначається науковою новизною, чіткою структурою, обґрунтованістю висновків і заслуговує позитивної оцінки. Її поява – помітна подія в українському літературознавстві.

Діалог із українською літературною традицією ХІХ століття вийшов змістовним, цікавим, і, як переконує нас автор, він ще не завершений. Діалог триває...

Ольга Хамедова

Рецензія надійшла до редакції 12.03.2015

Прийнято до публікації 16.03.2015